

РЕЦЕНЗІЯ
доктора філософії з права
Потоцького Мирослава Михайловича
на дисертацію
Бондаренка Вячеслава Васильовича «Корупційні ризики у кримінальному
досудовому провадженні», представлену на здобуття ступеня доктора
філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Корупція є негативним явищем у суспільстві, яке здатне стерти нанівець усі позитивні прагнення до змін на краще. Не оминає дане явище й кримінальне судочинство, в тому числі стадію досудового кримінального провадження. Як вірно вказує сам автор, всепроникна природа корупції впливає на всі сфери суспільного життя – від політики й економіки до освіти, медицини та правоохоронної системи. Корупція не лише підриває довіру громадян до органів державної влади, а й стримує, особливо в умовах воєнного стану, соціально-економічний розвиток, унеможлиблює ефективне функціонування державних інституцій та загрожує національній безпеці (стор. 12).

Актуальність тематики дослідження підтверджує те, що обраний напрям виконано відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019); Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020); Стратегії боротьби з організованою злочинністю (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1126-р); Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021), Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (Указ Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023); Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 р. № 454), Тематики наукових досліджень і науково-технічних

(експериментальних) розробок на 2025–2029 роки (наказ МВС України від 21 травня 2024 р. № 326), а також згідно з тематикою науково-дослідної роботи Донецького державного університету внутрішніх справ на 2020–2024 роки «Теоретичні та практичні проблеми державотворення, реформування права та правоохоронної системи в контексті євроінтеграційного вибору України» (№0120U105582) (стор. 13-14).

Мета та завдання дослідження. Рецензування дисертаційного дослідження В.В. Бондаренка дозволило зробити висновок, що воно є структурованим та ґрунтується на результатах аналізу значної кількості нормативно-правових актів, положень доктрини кримінального процесу та матеріалів практики. Дана наукова праця є комплексним дослідженням, що визначається наявним змістовним та системним підходом до висвітлення його об'єкту та предмету, досягнення реалізації поставлених завдань.

Мета дисертаційного дослідження полягає в отриманні нових наукових результатів щодо загальної характеристики корупційних ризиків у кримінальному досудовому провадженні, встановленні основних чинників їх прояву на відповідних етапах цього провадження, а також обґрунтуванні ефективних заходів усунення таких ризиків у межах чинного кримінального процесуального законодавства України (стор. 14).

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що пов'язані з корупційними ризиками у кримінальному досудовому провадженні.

Предметом дослідження є корупційні ризики у кримінальному досудовому провадженні.

Для досягнення вказаної мети дисертантом були поставлені і вирішені такі наукові завдання: проаналізовано стан наукової розробки проблеми щодо корупційних ризиків у кримінальному досудовому провадженні; визначено поняття «корупційних ризиків у кримінальному досудовому провадженні»; класифіковано корупційні ризики у кримінальному досудовому провадженні; охарактеризовано корупційні ризики на етапі внесення відомостей до ЄРДР;

охарактеризовано корупційні ризики на етапі досудового розслідування; з'ясовано причини виникнення корупційних ризиків у кримінальному досудовому провадженні; визначено засоби усунення корупційних ризиків у кримінальному досудовому провадженні; запропоновано зміни до кримінального процесуального законодавства в частині усунення корупційних ризиків у кримінальному досудовому провадженні (стор. 14-15).

Робота, представлена В.В. Бондаренком, характеризується системним аналізом предмету дослідження. Структура дисертації повністю відповідає меті і завданням дослідження, дозволяє послідовно розглянути всі проблеми, визначені автором.

Глибина і достовірність результатів дисертаційної роботи забезпечена володінням автором методами наукового пізнання. Автор використав в якості теоретико-методологічної основи дослідження загальні та спеціальні методи наукового пошуку, а саме: діалектичний, герменевтики, порівняльно-правовий, системний, структурний, моделювання, формально-логічний, логіко-семантичний, соціологічний, статистичний (стор. 15-16).

Достовірність викладених теоретичних положень, отриманих наукових результатів і зроблених пропозицій дисертаційної роботи визначається з огляду на використання широкої нормативно-правової бази (зокрема Конституції України, Кримінального процесуального кодексу України, Законів України та міжнародних нормативно-правових актів, що регулюють процесуальні відносини на стадії досудового кримінального провадження, в тому числі що пов'язані з корупційними ризиками у кримінальному досудовому провадженні. Теоретичну основу дисертаційного дослідження складають наукові праці вітчизняних дослідників у сфері кримінального процесуального права, присвячені вивченню корупційних ризиків у кримінальному досудовому провадженні (стор. 16).

Емпіричною базою дисертаційного дослідження є узагальнені дані аналізу 252 кримінальних проваджень, зареєстрованих в ЄРДР за фактами

вчинення корупційних кримінальних правопорушень у ході досудового розслідування (за статтями 364, 365-2, 366, 366-2, 366-3, 367, 368, 368-4, 368-5, 369, 369-2 Кримінального кодексу України) протягом 2019–2024 років в усіх регіонах держави; результати опитувань 125 респондентів (30 прокурорів, 20 детективів Бюро економічної безпеки України, 10 детективів Національного антикорупційного бюро, 12 детективів Державного бюро розслідувань та 53 співробітників Національної поліції України (35 слідчих та 18 оперативних працівників)) у Київській, Львівській, Одеській, Рівненській, Хмельницькій областях і місті Києві з антикорупційних питань в кримінальному досудовому провадженні; аналітичні звіти та узагальнення Офісу Генерального прокурора, ДБР, НАБУ, СБУ, НАЗК, Державної судової адміністрації України; ряду громадських організацій («Центр протидії корупції», «Transparency International», «Стопкор», «Центр політико-правових реформ» та ін.) й міжнародних інституцій (Європейський Суд з прав людини). Під час проведення дисертаційного дослідження використовувався особистий досвід роботи автора в правоохоронних органах України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що у дисертації сформульовано та обґрунтовано низку теоретичних положень і практичних рекомендацій, які мають значення для удосконалення теоретичних положень і практики щодо запобігання та подолання корупційних ризиків у досудовому кримінальному провадженні.

Найбільш значущими серед них є такі, що мають певний ступінь новизни, а саме:

Вперше: сформульовано авторське поняття «корупційні ризики у кримінальному досудовому провадженні» як сукупності зовнішніх та внутрішніх чинників, що здатні прямо чи опосередковано впливати на об'єктивність, неупередженість і законність діяльності органів досудового розслідування, прокуратури, суду та інших зацікавлених осіб, створюючи потенційну можливість здійснення недоброчесної діяльності в обмін на

неправомірну вигоду матеріального чи нематеріального характеру; обґрунтовано багаторівневу класифікацію корупційних ризиків у кримінальному досудовому провадженні, здійснену за такими критеріями: етапи досудового кримінального процесу; суб'єкти прийняття рішень; форми прояву ризиків; ступінь їх впливу на ефективність досудового розслідування. Така класифікація уможлиблює побудову узагальненої антикорупційної платформи для оцінювання вразливості досудового розслідування; запропоновано комплекс заходів щодо усунення корупційних ризиків у межах кримінального досудового провадження шляхом алгоритмізації кримінальних процесуальних процедур, впровадження цифрових інструментів контролю, посилення процесуальної прозорості та забезпечення ефективного внутрішнього моніторингу прийняття рішень (стор. 17-18);

Удосконалено: наукове положення щодо сутності формування корупційних ризиків у кримінальному досудовому провадженні. Обґрунтовано, що природа формування корупційних ризиків у кримінальному досудовому провадженні є багатофакторною, яка поєднує прогалини нормативно-правового регулювання, організаційно-управлінські дисфункції суб'єктів кримінального досудового провадження, вплив корпоративних інтересів на зацікавлених учасників кримінального досудового провадження, а також наявність толерантного ставлення останніх до порушень доброчесності серед окремих співробітників правоохоронних органів; теоретичне положення щодо об'єктивних та суб'єктивних критеріїв класифікації корупційних ризиків у кримінальному досудовому провадженні. Встановлено, що до об'єктивних критеріїв необхідно відносити розмитість процесуальних норм, а до суб'єктивних – етичні установки учасників кримінального досудового провадження; доктринальне положення щодо визначення латентних проявів корупційних ризиків у кримінальному досудовому провадженні. Доведено, що латентними проявами корупційних ризиків у кримінальному досудовому

провадженні є: нормативні прогалини; правомірний формалізм у практичній діяльності; допущення процедурних затягувань та зловживань тощо (стор. 18);

Дістало подальшого розвитку: наукові положення щодо посилення контролю (нагляду) за дотриманням законності під час прийняття рішень органами досудового розслідування. Обґрунтовано, що такий контроль (нагляд) можна посилити шляхом заміни прокурорського нагляду на судовий контроль. Це сприятиме мінімізації корупційних ризиків у кримінальному досудовому провадженні; доктринальні положення щодо призначення індикаторів виявлення («red flags») корупційних ризиків у кримінальному досудовому провадженні. Констатовано, що призначенням таких індикаторів є оперативна ідентифікація та локалізація потенційно небезпечних процесуальних рішень на стадії їх формування; теоретичні положення щодо напрямів використання сучасних інформаційних технологій для зменшення корупційних ризиків у кримінальному досудовому провадженні. Такими напрямами є: автоматизація процесів внесення відомостей до ЄРДР; автоматизований розподіл кримінальних проваджень між суб'єктами досудового кримінального процесу (слідчими, дізнавачами, детективами та прокурорами); запровадження електронного аудиту ЄРДР; моніторинг строків розслідування; створення електронних модулів перевірки обґрунтованості проведення СРД (стор. 19).

Мова та стиль викладу дисертації відповідають вимогам до такого рівня наукових робіт. Дисертант вдало використовує належну термінологію. Текст дисертаційного дослідження викладено зрозуміло та доступно. Дисертацію оформлено відповідно до вимог, встановлених чинним законодавством.

Повнота викладу наукових положень в публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Проведена автором науково-дослідна робота є результатом його власних напрацювань, вдалою спробою визначення основних напрямів вдосконалення кримінального процесуального законодавства у напрямі протидії корупційним ризикам у кримінальному досудовому провадженні.

Основні положення дисертаційного дослідження знайшли відображення у дев'яти наукових публікаціях, серед них – три наукові статті, опубліковані у виданнях, що входять до Переліку наукових фахових видань України, одна стаття – у науковому виданні держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу, а також п'ять тез доповідей висвітлених у межах всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференцій, зокрема: Всеукраїнської науково-практичної конференції «Партнерство та взаємодія підрозділів системи МВС з органами державної влади та громадськістю» (м. Кривий Ріг, 3 листопада 2023 року); Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану» (м. Хмельницький, 14 березня 2024 року); Науково-практичної конференції «Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки та практики» (м. Хмельницький, 19-20 вересня 2025 року); International scientific conference «Functioning of Legal Science in the Modern Context» (Riga, the Republic of Latvia, 18–19 September 2025); Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми юридичної науки та практики у воєнний період» (м. Львів – м. Торунь, 10 жовтня 2025 року) (стор. 20-21).

Практичне значення одержаних результатів. Отримані за результатами проведеного дослідження висновки і сформульовані пропозиції можуть бути використані у: законотворчій діяльності – при внесенні змін до кримінального процесуального законодавства в частині усунення корупційних ризиків у кримінальному досудовому провадженні; науково-дослідній сфері – використовуються напрацьовані в дисертації підходи до визначення та класифікації корупційних ризиків у кримінальному досудовому провадженні, характеристика їх причин і латентних проявів, а також сформована система індикаторів («red flags») і рекомендації щодо алгоритмізації та цифрового контролю процесуальних рішень; правозастосовній діяльності – для розроблення та вдосконалення методичних рекомендацій з питань організації

протидії корупції у кримінальному досудовому провадженні; освітньому процесі – під час підготовки підручників, навчальних посібників, матеріалів з навчальних дисциплін, а також проведення різних видів занять з відповідних дисциплін у системі підвищення кваліфікації фахівців органів досудового розслідування (стор. 19-20).

Оцінка змісту дисертації та її оформлення. Робота складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (232 найменування на 27 сторінках) та п'ятьох додатків на 15 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 229 сторінок, із них основний текст дисертації – 175 сторінок.

У вступ зазначено обґрунтування вибору теми дослідження; зв'язок роботи з науковими програмами планами, темами; мета і завдання дослідження; об'єкт, предмет і методи дослідження; теоретична основа дисертаційного дослідження; нормативна та емпірична база дослідження; наукова новизна одержаних результатів; практичне значення отриманих результатів; апробація матеріалів дисертації; публікації автора; структура та обсяг дисертації.

У розділі 1 «Загальна характеристика корупційних ризиків у кримінальному досудовому провадженні» дисертантом проаналізовано стан наукової розробки проблеми щодо корупційних ризиків у кримінальному досудовому провадженні (стор. 22-43), поняття корупційних ризиків у кримінальному досудовому провадженні (стор. 44-63), класифікацію корупційних ризиків у кримінальному досудовому провадженні (стор. 63-89).

Позитивно слід відмітити ґрунтовний аналіз автором наукової літератури, навчальних посібників, як сучасних, так і минулих років. Правовий аналіз наукової літератури супроводжується влучними висновками дисертанта щодо проаналізованого матеріалу.

Важливою виглядає констатація того, що джерела виникнення корупційних ризиків не обмежуються виключно сферою правового регулювання, а охоплюють широкий спектр умов, які формують зовнішню та

внутрішнє середовище функціонування органів публічної влади. Наявність корупційного ризику не обов'язково зумовлює настання події корупційного кримінального правопорушення, однак значно підвищує імовірність її виникнення внаслідок недостатньо ефективного механізму запобігання чи контролю (стор. 55).

Автором наголошено, що відсутність поняття «корупційні ризики» у тексті Закону України «Про запобігання корупції» створює правову невизначеність, що, своєю чергою, може сприяти неоднаковому трактуванню цього поняття на практиці – зокрема в кримінальному досудовому провадженні (стор. 51). Дисертантом сформульовано авторське визначення поняття корупційного ризику у кримінальному досудовому провадженні, під яким розуміється сукупність зовнішніх та внутрішніх чинників, що здатні прямо чи опосередковано впливати на об'єктивність, неупередженість і законність діяльності органів досудового розслідування, прокуратури, суду та інших зацікавлених осіб, створюючи потенційну можливість здійснення недобросовісної діяльності в обмін на неправомірну вигоду матеріального чи нематеріального характеру (стор. 57).

Позитивно слід відзначити приділення автором уваги такій характерній рисі корупційних ризиків на стадії досудового кримінального провадження як латентність. Дана ознака, дійсно, суттєво ускладнює процес виявлення, документування та доведення фактів порушень. Латентність у цьому контексті означає прихованість, непублічність і складність виявлення таких ризиків на етапах їх зародження чи реалізації. Найчастіше це пов'язано з тим, що корупційні дії здійснюються у тісно обмеженому колі осіб, які мають спільний інтерес і зацікавлені в збереженні умов таємності, злагожденості та узгодженості власних дій (стор. 61).

Дисертант вірно вказує, що причини корупційних ризиків мають як об'єктивні (організаційні, нормативні, системні), так і суб'єктивні (морально-психологічні, особистісні) ознаки. Задля нейтралізації корупційних загроз

потрібна цілісна система попередження, контролю та формування нульової толерантності до корупційних проявів на всіх рівнях кримінального провадження (стор. 86).

В.В. Бондаренко справедливо зазначає, що корупційні ризики не можуть бути зведені виключно до проявів неправомірної вигоди, адже вони включають ширший спектр зловживань, що підривають довіру до системи правосуддя, порушують принципи змагальності, рівності та верховенства права (стор. 90).

У розділі 2 «Корупційні ризики на етапах кримінального досудового провадження» дисертант приділив увагу дослідженню корупційних ризиків на етапі внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (стор. 92-103), корупційних ризиків на етапі досудового розслідування (стор. 103-130).

В.В. Бондаренко звернув увагу на такий корупційний ризик на першочерговому етапі досудового кримінального провадження як ризик неправомірного використання службової інформації поліцейськими в особистих інтересах. Так, автор, задля мінімізації таких ризиків пропонує здійснення перевірок наявності службових документів, обмеження неофіційних контактів із громадянами, запровадження суворого протоколювання комунікацій та зміцнення інформаційно-комунікаційної безпеки в межах функціонування «Інформаційного порталу Національної поліції України» (стор. 95).

Також, у підрозділі 2.1. автор звернув увагу на проблематику розголошення відомостей досудового розслідування у контексті корупційних ризиків. Так, автором наголошено, що несанкціоноване розкриття цих даних, незалежно від того, здійснене воно слідчим, прокурором чи іншим учасником провадження в багатьох випадках виступає не випадковим порушенням, а усвідомленим предметом обміну на неправомірну вигоду. Особливо загрозованим є розголошення відомостей з метою попередження фігурантів провадження про майбутні дії правоохоронців, що дозволяє їм знищити докази,

узгодити показання або переховуватись. У сукупності це підриває фундаментальний принцип змагальності та рівності сторін, що є основою справедливого судового процесу (стор. 103).

Автором проведено ґрунтовний аналіз корупційних ризиків на етапі внесення відомостей до ЄРДР, під час проведення слідчих (розшукових) дій, застосування заходів забезпечення кримінального провадження та прийняття інших процесуальних рішень на стадії досудового кримінального провадження.

З'ясовано, що передчасне вручення повідомлення про підозру іноді використовується як інструмент зовнішнього тиску. Це може бути засобом політичної боротьби, зведення рахунків, впливу на бізнесові структури, зловживання у конкурентних економічних конфліктах. У такому разі корупційний ризик виникає не лише через неправомірне рішення слідчого або прокурора, а й через зовнішній вплив третіх осіб на правоохоронний орган (стор. 110). В.В. Бондаренко підсумовує, що стадія повідомлення особі про підозру є однією з найбільш вразливих до зловживань та зовнішніх впливів у всьому процесі досудового розслідування. Саме на цій стадії зосереджуються значні повноваження органів досудового розслідування та прокуратури, які можуть бути використані не лише у межах закону, але й у протиправних цілях, що вимагає підвищення рівня внутрішнього та зовнішнього контролю за процедурою повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення (стор. 111)

У розділі 3 «Причини корупційних ризиків у кримінальному досудовому провадженні та засоби їх усунення» автором розглянуто причини корупційних ризиків у кримінальному досудовому провадженні (стор. 133-158), засоби усунення корупційних ризиків у кримінальному досудовому провадженні (стор. 158-180).

Автор зауважує, що удосконалення нормативно-правової бази є невід'ємним кроком для мінімізації корупційних ризиків в кримінальному досудовому провадженні. Відповідні зміни повинні бути спрямовані на

уточнення процедур, де найбільш імовірні корупційні зловживання (наприклад, закриття провадження, обрання запобіжного заходу, призначення експертизи тощо); запровадження обов'язкової відеофіксації проведення будь-яких процесуальних дій (за виключенням невідкладних випадків, пов'язаних із запобіганням кримінальним правопорушенням, або безпосереднім переслідуванням осіб, які їх вчинили тощо); запровадження механізмів автоматизованого розподілу кримінальних проваджень тощо (стор. 174).

В.В. Бондаренко пропонує розглянути можливість офіційного залучення представників інститутів громадянського суспільства до спостереження за судовими справами, пов'язаними із обранням запобіжних заходів. Такий підхід, на думку автора, сприятиме посиленню підзвітності та прозорості дій суддів і прокурорів, знижуючи ризик можливих зловживань або неправомірного впливу. Автор вважає, що для підвищення прозорості ухвалення рішень, що стосуються запобіжних заходів, необхідно внести зміни також до КПК України. Зокрема, варто запровадити обов'язковість публікації судових рішень у справах, пов'язаних із обранням запобіжних заходів, з детальним обґрунтуванням підстав для їх застосування. Це передбачатиме публікацію в Єдиному державному реєстрі судових рішень повного тексту рішень, включаючи аргументацію щодо вибору конкретного запобіжного заходу (стор. 179-180).

Підтримуються законодавчі зміни у змісті ст. 218 КПК України, а саме передбачити положення про те, що спори про підслідність має вирішувати слідчий суддя; та у змісті ст. 303 КПК України – щодо встановлення можливості оскарження рішення про визначення підслідності на стадії досудового розслідування (стор. 180).

Список використаних джерел викладений в алфавітному порядку та нараховує 232 найменування. Робота містить 5 додатків. З позитивної сторони слід відмітити наявність серед додатків (Додаток В) зведених результатів

анкетування, що дозволяє зручно сприймати висновки опитування респондентів.

Проаналізувавши зміст матеріалу, слід відзначити, що дисертаційна робота Бондаренка Вячеслава Васильовича містить поглиблений аналіз правових, теоретичних та практичних аспектів досліджуваної тематики.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. Аналіз дисертації В.В. Бондаренка дає підстави дійти висновку про відсутність текстових запозичень без посилання на джерела та інших порушень академічної доброчесності.

Зауваження щодо змісту дисертації. Враховуючи загальне позитивне враження від наукової роботи, слід звернути увагу на дискусійні положення, які потребують додаткових роз'яснень та аргументації під час захисту. Зокрема, слід звернути увагу на такі зауваження:

1. Однією з причин корупційних ризиків на стадії досудового кримінального провадження автор називає відсутність автоматизованого розподілу кримінальних проваджень між слідчими, дізнавачами, детективами та прокурорами. Відзначено, що брак чітких регламентів і автоматизованих процедур у системі розподілу справ між слідчими не лише ускладнює перевірку обґрунтованості таких призначень, а й суттєво підриває довіру до доброчесності процесу в цілому. Формальне дотримання закону не виключає корупційних домовленостей, коли провадження навмисно передається конкретному слідчому з урахуванням особистих або службових зв'язків, з метою досягнення бажаного результату чи блокування ефективного розслідування (стор. 103). Автор вважає за необхідне запровадження автоматичних процедур розподілу проваджень (за аналогією яка функціонує в органах судової влади) (стор. 131; 225). У пропозиціях щодо внесення змін і доповнень до КПК України наголошується, що така система має працювати з урахуванням навантаження та спеціалізації суб'єктів сторони обвинувачення (стор. 225). Щодо спеціалізації скоріше за все йдеться, наприклад, про

слідчих/дознавачів, які спеціально уповноважені керівником органу досудового розслідування на здійснення досудових розслідувань щодо неповнолітніх. Під час відкритого захисту дисертації пропонується звернути увагу на такі тези : Чи може вважатись недоліком те, що запропонована автором автоматична система розподілу кримінальних проваджень не зможе враховувати фактичну (негласну) спеціалізацію, потенційну складність кримінального провадження, досвід слідчого з розслідування певного виду кримінальних правопорушень тощо.

2. Задля усунення корупційних ризиків на досудовому етапі кримінального провадження автор пропонує застосування інструментів автоматичного контролю за темпами досудового розслідування, алгоритмізацію ключових процесуальних рішень (зокрема рішень щодо кваліфікації кримінального правопорушення), а також поєднання технологічних рішень із нормативно-правовим удосконаленням процесуальних процедур, що регулюють діяльність органів досудового розслідування (стор. 131, 182, 186).

Автор прагне мінімізувати корупційні ризики шляхом запровадження алгоритмізації та стандартизації за прийняттям процесуальних рішень (стор. 187). З однієї сторони, це буде примушувати сторону обвинувачення діяти відповідним чином в незалежності від умов, що в окремих випадках, буде дійсно мінімізувати корупційні ризики, однак, з іншої сторони може призвести до втрати ініціативи органів кримінального переслідування. У зв'язку з цим, виникає теоретично та практично важливе питання: Чи може призвести запровадження стандартизованих підходів (алгоритмів) щодо прийняття основних процесуальних рішень до втрати суб'єктами розслідування процесуальної самостійності? Адже в даному випадку може мати місце ситуація, за якої органи кримінального переслідування стануть заручниками систем і алгоритмів, стануть безвольним виконанням букви закону та фактично перетворяться на «бездуховних істот».

3. Один з висновків дисертаційної роботи викладено таким чином: для ефективної протидії корупційним ризикам у кримінальному досудовому провадженні запропоновано систему багаторівневих заходів, що охоплює як нормативне вдосконалення кримінальних процесуальних процедур, так і створення механізмів внутрішнього та зовнішнього моніторингу. До таких заходів автор відносить, в тому числі, посилення контролю (нагляду) з боку сторони захисту (стор. 186-187). Підтримуючи в цілому такі позиції, вважається, що під час відкритого захисту автору слід акцентувати увагу на тому, удосконалення яких саме напрямів діяльності сторони захисту зможе посилити контроль (нагляд) на стадії досудового кримінального провадження.

4. Викликає сумнів пропозиція щодо запровадження електронної системи для обчислення розміру застави (стор. 177-178), оскільки, як зазначає сам дисертант, така система може інтегруватися з державними реєстрами та базами даних, що містять інформацію про кримінальні правопорушення, матеріальний стан, зокрема інформація з Державного реєстру фізичних осіб – платників податків про джерела/суми нарахованого доходу, утриманого та сплаченого податку та військового збору, Пенсійного Фонду України та інші характеристики підозрюваного. Тобто така система включатиме у розрахунок тільки офіційний дохід та офіційно зареєстровано майно, залишаючи поза увагою незаконні прибутки та майно, яке зареєстровано на підставних осіб. Можливо, впровадження такої системи є доречним, однак результати аналізу останньої мають носити рекомендаційний характер.

5. Потребує уточнення наступне зауваження автора: на практиці правоохоронці нерідко зловживають своїми повноваженнями визначеними у ст. 208 КПК України та фактично стимулюють розвиток корупційних механізмів, зокрема порушуючи принцип «щойності», що підриває основоположні принципи правосуддя, та сприяє порушенню законних прав та свобод осіб, які знаходяться під кримінальним переслідуванням (стор. 144-145). Потребує додаткових пояснень теза автора щодо стимуляції корупційних

ризиків у контексті застосування затримання порушуючи принцип «щойності». Адже у випадку, якщо затримання було здійснено всупереч вимозі «щойності», такі дії підпадають під ознаки кримінально-караного діяння, передбаченого ст. 371 КК України. Йдеться до того, що умови застосування затримання особи «на гарячому» й так є доволі обмеженими, що відповідно створює додаткові гарантії дотримання прав і свобод особи. В такому разі ризики порушення прав і свобод, в тому числі й корупційні ризики, на думку рецензента є мінімальними.

Дані зауваження є суб'єктивною оцінкою рецензента, є дискусійними та не впливають на загальне позитивне враження від дисертаційного дослідження.

Загальний висновок. Загалом є достатні підстави для висновку про те, що представлена на рецензування дисертація Бондаренка Вячеслава Васильовича «Корупційні ризики у кримінальному досудовому провадженні» є самостійною та завершеною науковою працею, а сформульовані у ній наукові результати містять елементи наукової новизни, які мають теоретичне і практичне значення для науки кримінального процесу та правозастосовної практики. Дисертаційне дослідження відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 08 квітня 2025 року № 426), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами і доповненнями від 03 травня 2024 року № 507) та наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2019 року № 759), а її автор, Бондаренко Вячеслав Васильович, заслуговує на присудження ступеня вищої

освіти – доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент –

доктор філософії з права

доцент кафедри кримінального процесу

та криміналістики факультету підготовки

фахівців для органів досудового

розслідування НПУ ДонДУВС

Мирослав ПОТОЦЬКИЙ